

1. Mətni tamamlamaq üçün hansı suala cavab tapmaq lazımdır?

Qədim yunanlar üçün xarici dildə danışıqların nitqi mənasız söz yığını idi: "barbar-bar". Ona görə də onlar əcnəbiləri "barbaroi" adlandırırdılar. "Barbar" sözü də mənşəyini buradan götürür.

İlk vaxtlar bu söz mənfi mənə daşıyırdı. Sadəcə, *əcnəbi*, *yadelli* demək idi. O dövrdə yunanlar daha çox Suriya, Misir, Babildən gəlmiş əcnəbilərlə təmasda olurdular. Bu xalqlar yunanlar üçün barbarlar idilər və bu heç də həmin xalqların mənəviyyatdan uzaq olması anlamına gəlmirdi.

- A) "Barbaroi" necə "barbar" a çevrildi?
- B) Yunanlar niyə xaricilərin dilini mənasız söz yığını hesab edirdilər?
- C) Necə oldu ki, "barbar" sözü mənfi mənada işlənməyə başladı?
- D) Yunanlar niyə Suriya, Misir, Babildən gəlmiş əcnəbilərlə təmasda olurdular?
- E) "Barbar" sözünün mənşəyi haradan götürülmüşdür?

2. Mətn parçasının tipini müəyyənləşdirin.

Şam şəhərində xeyli qoca bir kişi vardı,
Pəri kimi, cin kimi camaatdan qaçardı.
Toxuyardı özünə yaşıl otlardan köynək,
O, ruzi qazanardı hər gün kərpic kəsərək.

(N.Gəncəvi)

- A) Yalnız mühakimə
- B) Yalnız nəqli
- C) Yalnız təsviri
- D) Nəqli-təsviri
- E) Təsviri-mühakimə

3. Verilmiş nümunədə məntiqi vurğulu cümlə üzvünü müəyyən edin.

Simfonik muğam janrı 1948-ci ildə bəstəkar Fikrət Əmirov tərəfindən yaradılmışdır.

- A) mübtəda
- B) xəbər
- C) tamamlıq
- D) təyin
- E) zərflilik

4. Hansı cümlədə frazeoloji birləşmə yoxdur?

- A) Ömründə hələ heç kəsə ağız açmamışdı.
- B) Qayğısız uşaqlıq illərini yada saldıqca gözləri yaşarır, o günlərə dönmək istəyirdi.
- C) Pərinisə qarı kürəkəninin kölgəsini qılınclayır, elə hey pisləyirdi.
- D) Yarpaqlar soyuqdan solub-saralmışdı.
- E) Dərd çəkmək elə mənə qalıb?

5. Mətni oxuyun, mövzu və əsas informasiyasını müəyyənləşdirin.

Təxminən 225 milyon il əvvəl Yer kürəsində yaranmış və 160 milyon il ərzində yaşamış dinozavrlar planetimizdə mövcud olmuş ən böyük canlılar idi. Həmin dövrdə insanlar hələ yox idilər. O zamanlar planetimizdəki heyvanlar və bitkilər də indikilərdən çox fərqlənirdi. Yer kürəsində sürünənlər "ağalıq" edirdi. Onların böyük hissəsini dinozavrlar təşkil edirdi. Bu nəhəng sürünənlərin bəziləri bitkilərlə qidalanan təhlükəsiz dinozavrlar, digərləri isə qorxunc yırtıcılar idi.

Dinozavrlar dövrümüzə gəlib çatmayıblar. Alimlər onların zahiri görünüşünü və ölçülərini planetin müxtəlif yerlərində tapılmış sümüklərə əsasən təyin etmişlər.

a. *Mətnin mövzusu*

b. *Mətndəki əsas fikir*

- 1. Sürünənlər
- 2. Dinozavrlar
- 3. Alimlərin kəşfi
- 4. Qədim heyvanlar və bitkilər indikilərdən fərqlənirdi.
- 5. Dinozavrlar Yer kürəsinin ən qədim və nəhəng canlıları olmuşdur.
- 6. Nəhəng sürünənlərin bəziləri bitkilərlə qidalanırdı, bəziləri isə yırtıcı idi.

- A) a-1, b-6
- B) a-2, b-5
- C) a-4, b-5
- D) a-1, b-3
- E) a-2, b-4

6. Verilmiş nümunədən hansı nəticəni çıxarmaq olar?

Nə üçün yaşadığımı hələ bilmədiyindən

Onu bilmək sənə çətindir,

Həyatı dərk edən üçün öz həyatı, öz ömrü

Özününkü deyildir,

Həyatda qazandığın eşqim, məhəbbətimdir.

Mən də bu məhəbbətin, bu amalın quluyam.

Ölsəm onun yolunda, ululardan, uluyam.

A) Qazanmaq insanın amalı olmalıdır.

B) Özünü dərk edən insan heç nədən asılı olmaz.

C) Nə üçün yaşadığımı bilməyənlər məhəbbətə möhtac olarlar.

D) Həyatı dərk edən insan ömrünü heç nəyə qurban verməz.

E) Uğrunda öləcəyin bir məhəbbət varsa, deməli, həyatı boşuna yaşamamısan.

7. **Cümlələrdən biri cavab tələb etmir.**
A) Niyə yaxşı əsərləri oxumalıyıq?
B) "Savadsız adamın nə mərifəti?"
(Y.Balasaqunlu)
C) İnsanlara nə üçün kömək etməliyik?
Dedi: Üç suala istəyəm cavab,
D) Kim daha düz desə, olsun intixab.
Əvvələn, xeyirli nədir müxtəsər?
Padşah çox təəccübləndi, dedi:
Ey qoca, bu necə əhvalatdır? Səni
öldürməyiblərimi?
E) Qoca dedi:
Məni niyə öldürsünlər, padşah sağ olsun?

8. **Hansı nümunədə uyğunluq pozulmuşdur?**
A) Asi - üsyankar
B) Hilal - aypara
C) Müştəq - arzulayan
D) Ötmək - cəh-cəh vurmaq
E) Xilaf - nəsil

9. **Təmsil sözü hansı cümlədə yanlış işlənmişdir?**
A) Bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam.
B) Təmsil alleqorik və ibrətamiz bədii mətnidir.
C) Nizami Gəncəvi intibah dövrünün ədəbi simasını təmsil edir.
D) Nizami Gəncəvinin təmsilincə desək, "fitnə törətmə, ey fitnəkar cavan!"
E) Azərbaycan Respublikasının millət vəkilləri xalqı təmsil edirlər.

10. **İşə gecikmək səbəbini izah etmək üçün hansı sənəddən istifadə etməlisiniz?**
A) hesabat
B) ərizə
C) bildiriş
D) akt
E) izahat

11. **Nümunələrdən biri quruluşuna görə cümlənin hər iki növünə aid edilə bilər:**
A) Maqsud axşama kimi oturub, müştəri gəlib çıxmayıb.
B) Müəllimlər otağında səs-küy kəsilmir, qapıdan ötənlər maraqla boylanırdılar.
C) Ayaqqabı dükanını bağlayar, gedib dərzi işləyərəm.
D) Hər gün axşam evə tələsir, qalib işləri yekunlaşdırmaq istəyirəm.
E) Hamıya məlum oldu ki, Azərbaycan öz torpağının bir qarışından keçməyəcək.

12. **Nümunədə bağlayıcının hansı növləri işlənmişdir?**
*Hər ömürdə bir ulduza dönər o,
Gah şimşəktək birdən çaxıb sönər o,
Gizli gələr, fəqət aşkar dinər o,
Canda nəfəs, damarda qan məhəbbət,
Həm var olan, həm yox olan məhəbbət!*
A) bölüşdürmə, qarşılaşdırma, iştirak
B) birləşdirmə, qarşılaşdırma, aydınlaşdırma
C) bölüşdürmə, iştirak, inkar
D) qarşılaşdırma, birləşdirmə, bölüşdürmə
E) inkar, qarşılaşdırma, iştirak

13. **Şəkilçiləşmiş nitq hissəsi ilə düzəlmiş çoxaltma dərəcəsinə olan sifət hansı cümlədədir?**
A) Çayın sahili xırdaca daşlarla dolu idi.
B) Otağın düz ortasında balaca bir masa var idi.
C) Hava küləksiz idi, amma narın yağış yağırdı.
D) Dümağ paltarını ona xüsusi yaraşlıq verirdi.
E) Həyat hamımız üçün çətin bir sınaq meydanıdır.

14. **Hansı cümlə ————— ===
sxeminə uyğundur?**
A) Şirin yalandan acı həqiqət yaxşıdır.
B) Düzlük hər zaman qızıldan qiymətli hesab olunur.
C) Şərəfli əmək insanı ucaldar.
D) Lalə məktubun kimə aid olduğunu bilmirdi.
E) Düzdür, Nazim, sən haqlısan!

15. **Məntiqi ardıcılığı tamamlayın.**
Madam ki, indi ki, bir halda ki...
A) hərəgah
B) çünki
C) belə ki
D) hərçənd
E) yəni

16. **Yalnız saitle başlayan mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edərkən hansı sözün kökündəki ikinci sait düşür?**
A) isim
B) fəsil
C) qarın
D) zəhin
E) xeyir

17. Hansı cümlədə yer zərfi təsriflənməyən feilə aiddir?

- A) Firuz baba ağır yük daşımaqdan çox yorulmuş, əldən-ayaqdan düşmüşdü.
- B) Onu düşündükcə Əzizə çox kədərlənir, qəlbindəki qaysaqlanan yara yenidən sızıldayırdı.
- C) Uzaqdan baxanda başı qarlı dağları bürüyən buludun yavaş-yavaş kəndə doğru endiyini görmək olurdu.
- D) Məktəbə gedə-gedə beynində olub-keçənləri götür-qoy edir, bir çıxış yolu tapmağa çalışırdı.
- E) Sevə-sevə böyütdüyü bircə balasından ayrılmaq indi onun üçün çox ağır idi.

18. Nümunə əsasında ahəng qanunu ilə bağlı yanlış fikirləri müəyyən edin.

- “İsmailiyyə” binasının üzərində İmam Əlinin aşağıdakı müdrik sözləri həkk edilmişdi: “İnsan əməyi ilə ucalır və arzularına yalnız zəhməti ilə çatır. İnsan doğulandan ölənə qədər öyrənməlidir. Məsəlmanlar! Sizin dövrünüz sizinlə birlikdə ölür, öz övladlarınızı yeni dövrə hazırlayın!”*
- A) Ahəng qanunu pozulmuş söz yoxdur.
 - B) Hərəkət bildirən bütün sözlər ahəng qanununa tabedir.
 - C) Ardıcıl işlənmiş əlamət bildirən sözlər ahəng qanununa tabedir.
 - D) Müraciət bildirən söz ahəng qanununa tabe deyil.
 - E) Bəzi isimlər ahəng qanununa tabe deyil.

19. Mətdəki hansı sözlərin sinonimi var?

- Belə neysanda fəqət
Bir qaranquş görürəm.
Yağış altında onu
Qanad açmış görürəm.
- A) qaranquş, qanad
 - B) yalnız fəqət
 - C) yalnız neysan
 - D) neysan, fəqət
 - E) altında, görürəm

20. Hansı hərf işlənmə yerinə görə müxtəlif səsləri ifadə etmişdir?

- Səhərdən qalxan külək dayanmadan əsir, bağdakı ərik ağaclarının çiçəklərini yolub töküdü.
- A) t
 - B) d
 - C) k
 - D) q
 - E) s

21. Hansı cümlədə [x'] səsi var?

- A) Kitabları həyətdəki kiçik uşaqlara hədiyyə etdilər.
- B) Həyətimizdəki ərik ağacı bol meyvə verdi.
- C) Külək səhər tezdən başlamışdı.
- D) Göbələyi bişirib təkrar isitmək olmaz.
- E) Kompüterin klaviaturası xarab olmuşdu.

22. Hansı cümlədə səhv yazılmış söz var?

- A) Bilməmək eyb deyil, öyrənməmək eybdır.
- B) Zehni açmaq üçün açıq havada çox gəzmək lazımdır.
- C) Atanın xeyir-duası övlad üçün çox önəmlidir.
- D) Payız fəslində Bakı şəhəri çox küləkli olur.
- E) Bir qisim adamlar havadan daim şikayətlənirlər.

23. Vurğusu dəyişməklə mənası dəyişən, lakin nitq hissəsi dəyişməyən söz hansı cümlənin tərkibindədir?

- A) Elektrik bütün gün evdə problem yaratdı.
- B) Akademik tələbərə yeni təcrübələr nümayiş etdirdi.
- C) Fiziki sinifdə aparılan təcrübələr maraqlandırır.
- D) Qovurma üçün yaxşı kərə yağı lazımdır.
- E) Müəllim uşaqlara nərinin şəklini çəkməyi tapşırırdı.

24. Əvəzliyin məna növünə görə biri fərqlidir.

- A) Hər kəs özünə cavabdehdir.
- B) Kimsəni qınamaq olmaz.
- C) Çalış, heç kimin könlünü qırma.
- D) Hər nə olursa, insanın davranışının nəticəsidir.
- E) Bütün işləri bir nəfərə yükləmək haqsızlıqdır.

25. İsmə aid bütün qrammatik şəkilçiləri qəbul etmiş say hansı nümunədədir?

- A) Bu qələbəyə görə beşincilərimizə minnətdarıq.
- B) Çalışmalıyıq ki, birincilik bizim olsun.
- C) Birinə sirr verəndə çox diqqətli ol!
- D) Bu bayram birincilərimizindir.
- E) Sahənin beşdə üçünü əksən, nə qədər məhsul əldə edəcəksən ki?

26. Kökü omonim olan bu sözü həm ismin yiyəlik halı, həm mənsubiyyət şəkilçili söz, həm də feilin əmr şəkli kimi başa düşmək olar.

- A) çəkin
- B) gözün
- C) sözün
- D) yazın
- E) axın

27. Antonim sözlərin işlənmədiy cümləni tapın.

- A) Yaxşı dost yaman gündə tanınar.
- B) Varlanmağa tələsən yoxsulluğa tez düşər.
- C) Dəli ilə ağıllını, alim ilə cahili bir gözdə görəndə insanlıq ölçüsü və meyarı pozulur.
- D) Bütün məslək dostlarımla bu dünyada mən Hər qəminə, nəşəsinə ortağ olaydım.
- E) Sən həm şəkərim, həm zəhərimdən, Sən həm xeyirim, həm zərərimsən....

28. " V, - m, - v ". sxeminə uyğun gələn vasitəsiz nitqə aid cümləni müəyyən edin (Bəzi durğu işarələrindən bilərəkdən istifadə edilməyib.)

- A) Şamxalı fikir götürmüşdü: - Bəlkə, Həbil oğlu Qasımın yanına getsin?
- B) Çəşmə halda: - Nə dediniz? Məni kim öyrədib bura göndərib, deyirsiniz? – söylədi. (Ə.Hacıadə)
- C) Ay şeytan, deyəsən, o qızdan yaman xoşun gəlir ha, - dedi, - çox həvəslə danışırısan ondan. (Ə.Hacıadə)
- D) Zərnigar xanım Bircə onu görməyəcəksən, deyə kişiyə cavab vermişdi. (İ.Şıxlı)
- E) Tərs oğlu tərs südüne çəkib, - deyə ürəyində oğlunu yamanladı. (İ.Şıxlı)

29. Ara söz işlənmiş əmr cümlələrini müəyyən edin.

- 1. Görünür, günəşə iştahan vardır. (S.Vurğun)
 - 2. Gəlin vətən çöllərini gülzara çevirək.
 - 3. Baxın, bəlkə, onları da qaytarsınlar.
 - 4. Sevilin, sevilin, gözəl insanlar.
 - 5. Qoy insanların həyatı gülsün.
 - 6. Qisası, o bu işlərə baş qoşmasın.
- A) 1, 6
 - B) 2, 4
 - C) 3, 6
 - D) 1, 3
 - E) 2, 5

30. Albrext Drexlinin həyat tarixçəsi insanı mütəəssir edir. - cümləsində "mütəəssir edir" sözünü hansı sözlə əvəz etmək olar?

- A) kədərləndirir
- B) təsirləndirir
- C) fərəhləndirir
- D) ruhlandırır
- E) ümitsizləşdirir

31. Sinonim frazeoloji birləşmələri müəyyən edin.

- A) təngə gəlmək, boğaza yığılmaq
- B) sual vermək, hay vermək
- C) ağzına su almaq, dil-dil ötmək
- D) baş sındırmaq, başında qoz sındırmaq
- E) burnunu sallamaq, boyun qaçırmaq

32. Verilmiş nümunə əməli yazının hansı növünə aiddir?

Azərbaycan tədqiqatları. Berlin: 2007, 266 səh.

Məcmuəyə 21 məqalə daxil edilmişdir.

Məqalələrdə iqtisadiyyat, tarix, dil və ədəbiyyatla bağlı mövzulara toxunulmuşdur.

- A) protokol
- B) annotasiya
- C) bildiriş
- D) arayış
- E) izahat

33. Hansı variantdakı sözlərə saitlə başlanan şəkilçi qoşulduqda sonuncu hərf fərqli yazılır?

- A) məntiq, bilik, tük, hüquq, torpaq
- B) ərk, istintaq, müstəntiq, pedaqoq, rəfiq
- C) üfüq, sadıq, məşq, sızanaq, qırtlaq, çarıq
- D) maqnit, monoloq, üst, dayaq, qırxayaq
- E) torpaq, rəfiq, çarıq, qaşiq, pedaqoq

34. Sətirdən sətərə düzgün keçirilməmişdir:

- A) kək-li-ko-tu, te-leq-ram, təs-ir-lik
- B) ha-mi-sı, la-qeyd, is-tiq-lal
- C) ix-ti-sar, fa-iz, qüv-vət
- D) in-saf-sız, tə-ləf-füz, üzər-lik
- E) te-le-fon-çu, sü-rü-cü-lər, ip-lik

35. Şeir bəndində hansı sözlərin tələffüzü yazılışından fərqlənir? Tam variantı seçin.

Bəzən hirsələnəndə, çətin anımda
Əzizləyib məni, köksünə sıxır.
Anam saçlarımı tumarlayanda
Bütün ağrıları yadımdan çıxır.

- A) hirsələnəndə, əzizləyib, saçlarımı, tumarlayanda, yadımdan
- B) əzizləyib, saçlarımı, yadımdan
- C) hirsələnəndə, tumarlayanda, əzizləyib, yadımdan
- D) saçlarımı, yadımdan
- E) saçlarımı

36. Nümunə ilə bağlı səhv fikirdir.

Dünyada qəribə təzadlar olur, şeir-sənət
nəcib hisslərin, nəcib fikirlərin tərcümanı
olduğu halda, bəzən qəddar hökmdarlar da
onu sevir.

- A) Uzun tələffüz edilən sözlər var.
- B) Səslərin sayı hərflərin sayından çox olan sözlər var.
- C) Cəm çəkilçiləri fərqli tələffüz edilir.
- D) Sözlərin birində qoşa samitlərdən biri düşmüşdür.
- E) Cingiltili samiti kar tələffüz olunan sözlər də var.

37. Əvvəlində rəqəmlə işarələnmiş hansı cümlə mətndə məntiqi əlaqəni pozur?

Xurşidbanu (ə səbi). Bəsdirin! (1) Məgər mən də öz vətənimdə kimsəsiz deyiləmmi? (2) Məgər bizim səsimiz Qaf dağında tilsimə salınmış əfsanəvi Zümrüd quşunun səsi kimi bir yana gedib çıxırmı? (3) Yox, Seyid Hüseyn, tale bizi əbəs yerə bir-birimizə rast gətirməmişdir! Biz indi ələcsiz da olsaq, çərxi-dövrəni geriyə döndərə bilməsək də, mücahidik! (4) Qoy böyük Yaradan bizim izdivacımızı vətənimiz üçün uğurlu eləsin! (5) Məgər yoxsulların sevməyə ixtiyarı yoxdur? (İ.Əfəndiyev)

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

38. Hesabata aid olmayan xüsusiyyətləri seçin.

1. Əvvəlində onu yazan şəxsin adı, atasının adı və soyadı göstərməli, sonunda isə imza qoyulmalıdır.
2. Rəsmi-işgüzar üslubun ən sərbəst formasıdır.
3. Yazılarkən bu sistem gözlənilməlidir: müraciət, ümumi, fərqləndirici və yekunlaşdırıcı hissələr.
4. Həm yazılı, həm də şifahi formada ola bilər.
5. Ərəb sözü olub "verilən tapşırığın yerinə yetirilməsi, görülmüş işin nəticəsi haqqında məsul şəxsə, kollektivə, təşkilata, ictimaiyyətə verilən rəsmi məlumat" mənasını bildirir.

- A) 1, 5
- B) 2, 3
- C) 2, 4
- D) 1, 2
- E) 3, 5

39. Hansı nümunədə işlənən sözdə eyni hərf fərqli səslər ifadə etmir?

- A) Nənə yığır düyünçəyə iynəsini, sapını, Külək hərdən taqqıldadır pəncərəni, qapını.
- B) Mən eyvana xalı sallam, anan evi bəzəyər, El qaydası süfrə açar, qohum-qonşumuz gələr.
- C) Professor isə öz aləmində idi.
- D) Qəvvas dalğalarla savaşırdı.
- E) Şah Abbasın adı bütün Şərqdə məşhurdur.

40. Mətn əsasında yanlış fikirləri müəyyən edin.

Dərbənd ərəblər üçün böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Dərbənddə ərəb qoşunu yerləşdirildi. Xəlifənin əmri ilə şəhərin ətrafına su çəkildi. Burada dəyirmanlar, taxıl və silah üçün anbarlar tikildi. Şəhərdəki dağıntılar bərpa edidi. Dərbəndi ərəblər "Qapılar qapısı" adlandırırdılar.

1. Vaxtilə şəhər dağıntıya məruz qalmışdı..
2. Hərbi qüvvədən söhbət getmir.
3. Quruculuq işləri diqqət mərkəzində olmuşdur.
4. Saxlanı üçün tikililər nəzərə alınmırdı.
5. Şəhərin fərqli adından da söhbət gedir.

- A) 1, 2
- B) 2, 4
- C) 3, 4, 5
- D) 1, 2, 3
- E) 1, 5